

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

מרן יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

סעודה שלישית פרשת

קרח תשב"ז - חלק א

חלק מן הדרוש השייך לביאור פרשת קרח

- כוונת הלשון העיני האנשים ההם תנקה • גם רשע יכולין לשחרר מלשונא
- את הצדיק כל כך • משה רבינו היה בכחו להמשיך לאיש כל טוב עולם הזה
- ועולם הבא • כשיש סמיות עינים אין קושיא שמדברים דברי טפשות •
- סימן וכלל גדול הוא בידינו, שאי אפשר שיהיה גאולה בלא תשובה • המלך
- המשיח יכוף את כל העם לדת של תורה • פלוגתת רש"י והרמב"ן על מה
- הורה האות של פרח מטה אהרן • כל בקשתנו היא רק על בנין ירושלים
- הקדושה שראויה לכונון בה כסא דוד •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשע"ט לפ"ק

יצא לאור ע"י
מערכת לשון קדשו
מאנטריאל קאנאדא - 1-514-585-3040
צו נעמען א חלק דורך א קרעדיט קארטל: 718-673-2199

קונטרס 4 - חלק א
לשמיעת הדברות קודש:
072-3333419 (ארץ ישראל) 718-298-4641 (אמעריקא)
(פון איידאפע 3333419-72-972+)

צו הערן די תורה קרח תשכ"ז - חלק א
דרוקט: #→527.1→4→16 (דרוקט אלע נומערן אינאיינעם)

26 מינוט, מתוך 110 מינוט) זייער קלאָר
★★★★★

• ברכת מזל טוב •

הר"ר מאיר צבי הכהן ראטה הי"ו
לרגל נישואי נכדו החתן אברהם נ"י בן בנו הר"ר חיים הי"ו
ולע"נ אביו הרה"ג ר' אברהם ב"ר משה יחיאל הכהן ז"ל
יו"ר וועד הכשרות של העדה החרדית - נפטר ח' תמוז תשנ"ה

• יהם יעלו לזכרון •

לע"נ הרה"ח ירא ה' מרבים, חסיד נאמן מרביה"ק זי"ע
רבי ישראל זאב ב"ר אברהם יוסף ז"ל
נפטר ד' תמוז תשס"ג לפ"ק
והונתו מרת רחל לאה בת הר"ר ברוך יודא ע"ה
נפטרה ד' כסלו דהאי שתא תשע"ט לפ"ק
אקערמאן

לע"נ הרה"ח תלמיד חביב של רביה"ק זי"ע,
איש חיל ורב פעלים, זכה וזיכה את הרבים
רבי חיים זאב ז"ל מאנן
ב"ר חנני' יו"ט ליפא הלוי ז"ל
מייסד ומנהל מפעל "הדרת קודש" להוצאת דבור ושי"ע על מרת הקודש
נפטר ב' תמוז תשע"ז לפ"ק

הרה"ח המפורסם, סופר סת"ם מומחה וירא שמים מרבים
רבי אהרן ז"ל פאללאק
ב"ר יעקב הכהן ז"ל
תלמיד מובהק מרביה"ק זי"ע מעיר סאטמאר
נפטר ז' תמוז תשנ"ו לפ"ק

הרה"ח רחום ומוקיר רבנו,
מוכתר במדות טובות ונעימות
רבי אברהם שמעון ז"ל רייך
ב"ר חיים שמואל ז"ל
נפטר ז' תמוז תשנ"ו לפ"ק

תנצב"ה

KolSatmar.com

קושיות ודיוקים בפרשת קרח

א

דיוקים בפסוק "וַיִּקַּח" קרח

ברש"י מביא ב' פשטים על "ויקח" קרח: (א) לקח עצמו לצד אחר להיות נחלק מתוך העדה. (ב) לקח ומשך אותם בדברים וַיִּקַּח קֶרַח בֶּן יִצְחָק בֶּן קֵהֶת בֶּן לֵוִי וְדָתָן וְאַבְיָהִם בְּנֵי אֶלְיָאֵב וְאוֹן בֶּן פִּלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן. וַיִּקַּח קֶרַח. זָאָגַט רש"י: לקח את עצמו לצד אחר, להיות נחלק מתוך העדה, כמו (איוב טו, יב) מִה יִקַּח לִבָּהּ, (דפירושו, צו) זיין אָפּגעטיילט, כתרגומו וְאַתְּפִלַּג קֶרַח, ער איז געוואָרן "אָפּגעטיילט". נאָךְ אַ פּשט זָאָגט רש"י, וַיִּקַּח [קרח], מִשָּׁן [ראשי סנהדראות שבהם בדברים], ער האָט "צוגעצויגן" יעדן.

[אזוי ווי] רש"י זָאָגט דאָךְ² [להלן בפסוק] וַיִּקַּח לְעִיָּהִם קֶרַח אֶת כָּל הָעֵדָה, [הלך אצל השבטים ופתה אותם וכו' עד] שְׁנַתְּפֹתוֹ כּוֹלָם. ער האָט זיי אַלע איינגערעדט, ער האָט געזאָגט, איך מיינ נישט מיך, איך מיינ ענק אַלע³.

ב

קושיא א

וצריך ביאור, דלכאורה ב' פשטים אלו הם סותרים עצמם מהיפוך להיפוך, דללשון ראשון פירושו שנחלק עצמו מאחרים, וללשון שני פירושו שמשך את האחרים אליו (א) לכאורה די צוויי פשטים [שברש"י] זענען פונקט מהיפוך להיפוך. דער ערשטער [פשט על] וַיִּקַּח איז, ער האָט זיך "אָפּגעטיילט". און דער צווייטער איז דאָךְ פֶּאַרקערט, ער האָט זיך "מִחְבֵּר" געווען, ער האָט "צוגעצויגן", האָט ער דאָךְ געמאַכט [זיי אַלע] 'איינס' מיט 'זיך', ער האָט צוגעצויגן די 'עדה' 'צו זיך', ס'איז פונקט דער היפוך [מפשט הראשון, שנחלק עצמו מתוך 'העדה'].

ג

קושיא ב

להבין הלשון "וְאַתְּפִלַּג" שבתרגום שהוא לשון נפעל, דמשמע על ידי אחרים, ולכאורה הו"ל "וּפִלַּג" קרח, שהוא לשון פועל. וגם לרש"י קשה, שמפרש "לקח עצמו", שקרח הוא שלקח, ומסיים שזהו שתרגם אונקלם "וְאַתְּפִלַּג", דמשמע שלא ע"י עצמו (ב) [וועד יש לדייק בלשון התרגום], אַז דעם לשון [וַיִּקַּח דמתרגם] וְאַתְּפִלַּג גייט אַרויף אויף אים [קרח], 'ער' האָט עס געטאַן, זאָל ער זאָגן "וּפִלַּג" [בלשון מפעיל או פועל, דפירושו] "ער האָט" זיך אָפּגעטיילט, [מה שאין כן לשון] "וְאַתְּפִלַּג" [שהוא לשון נפעל] איז טייטש ער "איז געוואָרן" אָפּגעטיילט [ע"י אחרים, שלא לדעתן]. [וגם על רש"י קשה, כי] ער הייבט אָן [ברש"י] "לקח עצמו" לצד אחר, "ער" האָט זיך גענומען לצד אחר, [ומסיים להביא ראיה מלשון התרגום. והרי] "וְאַתְּפִלַּג" איז דאָךְ טייטש ער איז "געוואָרן" אָפּגעטיילט, נישט "ער" האָט זיך גענומען און "ער" האָט זיך אָפּגעטיילט.

^א ברש"י: וַיִּקַּח קֶרַח. לקח את עצמו לצד אחר (נ"א: לצד אחר), להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה. וזהו שתרגם אונקלוס וְאַתְּפִלַּג, נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת. וכן מה יִקַּח לִבָּהּ, לוקח אותך להפליג משאר בני אדם. דבר אחר, וַיִּקַּח קֶרַח, משך ראשי סנהדראות שבהם בדברים, כמו שנאמר קח אֶת אֶהֱרֹן (תצוה ח, ב), קחו עִמָּכֶם דְּבָרִים (הושע יד, ג).

² הובא דבריו להלן באות כ.

³ רעיינ להלן אות קצט.

דיוקים בפסוק רב לָכֶם כִּי כָל הָעֵדָה בָּלֶם קְדָשִׁים

קושיא ה

[ויקרא לו על משה ועל אהרן] ויאמרו אליהם רב לָכֶם כִּי כָל הָעֵדָה בָּלֶם קְדָשִׁים ובתוכם ה', ומדוע תתנשא על קהל ה'.

[ופירש רש"י: בָּלֶם קְדָשִׁים. כולם שמעו דברים בסיני מפי הגבורה. ומדוע תתנשא. אם לקחת אתה מלכות, לא היה לך לברר לאחריך כהונה. לא אתם לבדכם שמעתם בסיני אֲנִכִּי ה' אֱלֹקֶיךָ, כל העדה שמעו].

יא

להבין כוונת מאמרם בזה, וכי בשביל שכל העדה כולם קדושים ושמעו הדברות בסיני, שוב אינם צריכין עוד למנהיג וכדומה (ה) ברויך מען פארשטיין, פרעגן דאך אלע, נו הכלל אז זיי זענען אלע געווען קדושים, נו ברויך מען שוין נישט האבן קיין מנהיג וכדומה? וואָס האָט ער דאָ געזאָגט, כולם שמעו בסיני אנכי ולא יהיה לך ולא אתם לבדכם (וכלשון רש"י), זיי האבן אויך געהערט. נו הכלל, [וועגן דעם] ברויך מען שוין נישט קיין מנהיג?

יב

קושיא ו

גם למה נקמו הלשון "קדושים" דייקא, ולא לשון "צדיקים" וכדומה

(ו) און וואָס עפעס בָּלֶם "קְדָשִׁים", [והיה דין] ווען ער זאָגט כּוֹלֶם "צְדִיקִים", פרעגן זיי דאָך אויך די קשיא'.

יג

קושיא ז

ברש"י מפרש דמען טענת ממה נפשך, אם לקח משה המלכות לא היה לו ליתן לאהרן הכהונה. ואינו מובן הכוונה, דמה שייד לבאן ענין המלכות שלא על זה נחלק עליו קרח

[און וואָס] רש"י זאָגט: אם לקחת לעצמך "מלכות", לא היה לך ליתן לאהרן "כהונה".

(ז) [לכאורה] ווי קומט איינס צום אנדערן, אז ער [משה] האָט מלכות, דארף ער [אהרן] נישט האָבן קיין כהונה? ס'איז עפעס תרתי דסתרי? וואָס איז דאָס געווענדט אין דעם. ער האָט דאָך נאָר חולק געווען אויף דער "כהונה" [של אהרן ולא על הנהגת משה רבינו, ואם למה הזכיר המלכות כלל, ובדרך טענת ממה נפשך].

יד

קושיא ח

במדרש פליאה: כששמע דוד המלך שקרח אמר כי כל העדה בָּלֶם קְדָשִׁים, התחיל לנגן בכינור אַרְוֻמָּה ה' כי דליתני. וצ"ב דער טאַטע זכרוננו לברכה אין קדושת יום טוב (בפרשתן, ד"ה עוד יתבאר) ברענגט אַ מדרש^י:

כיון ששמע דוד המלך שאמר כי כל העדה בָּלֶם קְדָשִׁים ובתוכם ה', מיד התחיל דוד מְנַגֵּן בכינור (תהלים ל, ב) אַרְוֻמָּה ה' כי דליתני ולא שמחת איבי לי. (ח) ס'איז אַ פלא דער מדרש [ויש להבין שייכות הענינים זה לזה].

^י עיין בספר רב טוב (להיטב לב), שהקשה כן. וכ"ה בספרו ייטב פנים (יפה לעינים, אות ב).

^י והוא מדרש פליאה המובא גם בדמשק אליעזר ופני אריה, ושאר ספרים.

דיוקים בפסוק בקר וידע ה'

[וַיִּדְבֹר אֶל קֶרַח וְאֶל כָּל עֲדָתוֹ לֵאמֹר, בְּקֹר וַיֵּדַע ה' אֶת אֲשֶׁר לוֹ, וְאֶת הַקְדּוֹשׁ וְהַקְרִיב אֵלָיו, וְאֶת אֲשֶׁר יִבְחַר בּוֹ יִקְרִיב אֵלָיו].

יז

קושיא יא

למה הוצרכו לדאיה גם על עבודת הלויה, והלא קרח לא חלק על הלויה, כי היה לוי

בְּקֹר וַיֵּדַע ה' "אֶת אֲשֶׁר לוֹ". זאגט רש"י "ללויה", וְאֶת הַקְדּוֹשׁ [לכהונה], וְאֶת אֲשֶׁר יִבְחַר בּוֹ יִקְרִיב אֵלָיו. ער טייטשט דעם פסוק אזוי, אויף לוי, און אויף כהונה.¹
(יא) לכאורה פרעגט מען די קשיא, וואָס האָט ער מיט "לוי". ער [קרח] האָט דאָךְ נישט געקריגט אויף די לוי, ער איז דאָךְ געווען לוי, נאָר אויף "די כהונה".

יח

קושיא יב

לשיטת הרמב"ן, גם להלן כשפרח מטה אהרן, היה זה לאות רק על מה שנבחר שבט לוי. וקשה גם כן למה הוצרכו לאות על עבודת הלויה שלא חלק עליה קרח

(יב) די זעלבע קשיא איז שפעטער [אצל פריחת מטה אהרן].

כעין זה פרעגט דער רמב"ן, [על הפסוק] וְהָיָה הָאֵלֵשׁ אֲשֶׁר אֶבְחַר בּוֹ מִטֹּהַר יִפְרָח (יז), פרעגט ער די קשיא, דאָס איז דאָךְ נאָר אַ ראיָה אויפ'ן "שבט" [לוי, שנבחר מכל השבטים, אָבער] ס'איז נאָכנישט קיין ראיָה אויף די כהונה [שאהרן נבחר לזה. כי הלא אהרן איז דאָךְ געווען משבט לוי, קאָן זיין פאַר 'דעם' איז געווען מִטֹּהַר יִפְרָח [להורות על בחירת שבטו של לוי]. אזוי פרעגט דער רמב"ן [על פירושו של רש"י].
[דהנה] רש"י זאָגט דאָךְ [לעולם, שפריחת מטה אהרן] ס'איז אַ ראיָה אויף די "כהונה", מ'זאָל נישט קריגן [על הכהונה. ועל זה הקשה הרמב"ן קושיא, דאין ראיָה מזה רק על בחירת שבט לוי ולא על הכהונה. ולכן מפרש הרמב"ן דלעולם היה ראיָה רק על הלויה, ועל הכהונה כבר היה ראיָה ממה שנשרפו עדת קרח, וכבר היה אות על זה ממה שעשו מחותות השרופים רקועי פחים צפוי למזבח].
אָבער [על פירוש הרמב"ן קשה שהרי] 'דאָס' איז דאָךְ געווען דאָס גאַנצע [מחלוקת קרח ועדתו], די פלוגתא איז דאָךְ 'נאָר' געווען אויף "כהונה" [ולא על שבט לוי, ואם כן למה הוצרכו ראיָה על "הלויה" כלל].

¹ וז"ל רש"י: בְּקֹר וַיֵּדַע ה' אֶת אֲשֶׁר לוֹ. לעבודת לוי. וְאֶת הַקְדּוֹשׁ. לכהונה. וְהַקְרִיב אותם אֵלָיו (תנחומא). והתרגום מוכיח כן, ויקרב "לקדמוהי", יקרב "לשמושה".

² בפסוק (יז, כה) הָשִׁב אֶת מִטֵּה אֶהֱרֹן לִפְנֵי הָעֵדוּת לְמַשְׁמֶת לְאוֹת לִבְנֵי מְרִי, פירש רש"י: למשמרת לאות. לזכרון שבחרתי באהרן הכהן, ולא ילוננו עוד על הכהונה.
והרמב"ן (ס) העתיק לשון רש"י והקשה עליו וז"ל: ואין המטה הזה אות רק על מטה לוי שנבחר משאר השבטים, לא על אהרן שתהיה לו הכהונה.

[ולכן מפרש הרמב"ן וז"ל]: והנכון, למשמרת לאות על שבט לוי תמורי הבכורות, כי השריפה אות על "הכהונה", והפרח על "הלויה", כמו שפירשתי (בפסוק ו). וזה טעם פרח מטה אהרן "לבית לוי" (פסוק כג), כי לכל בית לוי פרח, ובזכותם. - ואפשר שכיון שנודע במטה שאין ה' חפץ בבכורות והוא חפץ בשבט לוי, שתהיה הכהונה לאהרן בלא תרעומת, כי הוא הנכבד בשבט והנשיא בהם במטה, ולו תאות שררת השבט ההוא. ואינו נכון בעיני, כי גרשון בכור לוי.

וז"ל הרמב"ן בפסוק ו: והנכון בעיני, שהיו העם מאמינים עתה בכהונת אהרן, שכבר יצאה אש מלפני ה' ותאכל את קרבנותיו, אבל היו חפצים שיהיו הבכורות משרתי המשכן במקום הלוים, ולא ירצו בחלופין שעשו בהם, כי היו חפצים שיהיה לכל השבטים חלק בעבודת בית ה'. והנה יתלוננו, אתם המיתם אותם, שנתתם העצה הזאת שיקריבו קטורת ככהנים, והם היו ראים לעבודת לויים לא שיהיו ככהנים מקריבי קטרת. וזה טעם פרח מטה אהרן "לבית לוי".

יט

קושיא יג - מתוך הדרוש

[וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם ויאמרו לא נעלה וגו' העיני האנשים ההם תנקה לא נעלה].

(יג) [יש להבין למה אמרו לשון תמוה כזה, העיני האנשים ההם תנקה, וכי מעולם עשה כן משה רבינו לשום אדם שיוכלו לומר ככה, וגם לא מצינו עונש כזה בתורה בשום מקום לנקר את העינים, ואם כן הוא דבר שאינו מובן כלל. ואפילו נימא שהם דברו דברים של מה בכך, אבל בודאי בהתורה הקדושה לא נכתב סתם גזומות בעלמא שאין להם טעם, רק כל דבר הנוכר בתורה יש בזה כוונה מכוונת, ואם כן יש להבין כוונת לשון זה].

כ

קושיא יד - מתוך הדרוש

[ויקהל עליהם קרח את כל העדה. פירש רש"י: הלך אצל השבטים ופיתה אותם, כסבורין אתם שעלי לבדי אני מקפיד, איני מקפיד אלא בשביל כלכם וכו', עד שנתפתו כולם. (יד) ולכאורה אינו מובן מה שאמר שמקפיד בשביל כולם, וכי היה סבורין שכולם יהיו כהנים].

(הקושיא בדברי רבינו באות קצט)

כא

דיוקים בפסוק: את מחתות החטאים האלה בנפשתם

[להלן בפרשה (טז, לה, יז, יח): וְאֵשׁ יִצְאָה מֵאֵת ה' וְתֹאכַל אֶת הַחַטָּאִים וּמֵאֵתֵיכֶם אִישׁ מִקְרִיבֵי הַקֹּטֶרֶת. וְיִדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. אָמַר אֵל אֱלֹעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וְיָרָם אֶת הַמַּחֲתֹת מִבֵּין הַשְּׂרָפָה וְגו'. אֵת מַחֲתֹת הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה בְּנִפְשָׁתָם, וְעָשׂוּ אֹתָם רָקְעֵי פָחִים צָפוּי לְמִזְבֵּחַ וְגו'].

קושיא טו

בפסוק נאמר "החטאים" האלה בנפשתם, שהוא לשון שוגג. ורש"י פירש שנעשו פושעים בנפשותם, שהוא לשון מויד ופשיעה. ודבריו מובנים כי באמת היו מוידים ולא שוגגים, שהרי התרו בהם מתחילה. אבל מ"מ קשה כוונת רש"י בזה למה הוצרך לשנות הענין ולכתוב שנעשו "פושעים", בשעה שבפסוק נאמר לשון "חטאים"

את מחתות החטאים האלה בנפשתם. זאגט רש"י^ה, שהיו פושעים בנפשותם.

כב

(טו) מילא ס'איז טאקע אמת ווי רש"י זאגט [שהיו] "פושעים" [ולא "שוגגים", שהרי] מ'האט זיי דאך מתרה געווען (טז, ה-ז) [שכולם אובדים ורק אחד נמלט, ונמצא] זיי זענען דאך "מזידים" געווען [ולא שוגגים].

[אבער] דער כלל איז דאך, זאגט דאך די גמרא^ט, "חטאים" מיינט מען שגגות, "פושעים" הייסט מזידים [ומורדים].

[ואם כן קשה על רש"י] וואס דארף רש"י צו זאגן "פושעים", אבער אין פסוק שטייט דעך אבער דאך "החטאים".

כג

קושיא טז

וכן יש להבין כוונת הפסוק, למה נאמר לשון "שוגג" בשעה שבאמת היו מוידים

(טז) [וכן קשה באמת על הפסוק] פארוואס שטייט "החטאים", זיי זענען דאך [באמת] געווען "פושעים בנפשותם" [כדברי רש"י], וואס דען זאגט ער [בפסוק] "החטאים".

^ה ברש"י (יז, יח): החטאים האלה בנפשתם. שנעשו פושעים בנפשותם שנחלקו על הקב"ה.

^ט בגמרא יומא (לו:); וחכמים אומרים עונות אלו הזדונות וכו', פושעים אלו המרדים וכו', לכל חטאתם אלו השגגות.

כד
קושיא יז

ברש"י הקשה על הר"נ איש: וכי טפשים היו שכך התרה בהם וקבלו עליהם לקרב, ומתוך שחטאו על נפשם. ושוב הקשה על קרח שפקח היה מה ראה לשטות זה, ומתוך דעינו הטעתו במה שראה שלשלת גדולה יוצא הימנו, וע"כ טעה ותלה בעצמו כל הגדולה

רש"י זאגט¹ [לעיל בפסוק רב לכם בני לוי, דמקשה על החמשים ומאתים איש] וכי טפשים היו שכך התרה בהם [וקבלו עליהם לקרב]? ענטפערט ער, [אלא] הם חטאו בנפשותם, [שנאמר את מחתות החטאים האלה בנפשותם].

[ומקשה עוד רש"י על קרח עצמו]: וקרח שפקח היה, מה ראה לשטות זה? [ומתוך, עינו הטעתו], ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו, [ועי"ז טעה ותלה בעצמו שהוא האחד הנמלט].

כה

וצ"ב מה מתוך רש"י בהרישא על הר"נ איש, דהם חטאו על נפשם. והלא אבתי הקשיא במקומה עומדת, וכי טפשים היו שכך התרה בהם וקבלו עליהם

יז) לכאורה איז דאך שווער [מה שמתוך על הר"נ איש], ער פרעגט א קשיא זיי זענען דען געווען טפשים, ענטפערט ער זיי האבן געזינדיגט [על נפשם], אבער די קשיא איז דאך געווען זענען זיי דען געווען טפשים, [ואיך יתורן במה שאמר שהם חטאו על נפשם]. [והרי משה התרה בהם שכולם אובדים ורק אחד נמלט, וכמו שהיה לבסוף, כדכתיב] וְאִשׁ יִצְחָק מֵאֵת ה' [ותאכל את החמשים ומאתים איש] מְקִרְיֵי הַקְּטָנֹת. ס'איז אַראָפּגעקומען אַ פֿייער, און זיי זענען געווען פון די שרופים. [ועדיין יוקשה עליהם קושיא רש"י וכי טפשים היו שכך התרה בהם וקבלו עליהם לקרב עם הקטורת].

כו

והתינו מה שמתוך רש"י על קרח, זה מובן, כי היה חושב שעבור השלשלת גדולה שעתיד לצאת הימנו, יהיה הוא אותו האחד הנמלט. אלא שטעה בזה שלא ראה שבניו יעשו תשובה ויחזרו מלחלוק על משה. [אבל תירוצו על הר"נ איש שהם חטאו בנפשותם, זה צריך ביאור].

[והתינו מה שהקשה רש"י אחר כך על קרח, מובן שפיר תירוצו, ווייל] קרח האט אָנגעהאַנגען [שהוא יהיה אותו האחד הנמלט, וסבר כן עבור שראה] שלשלת גדולה יוצאה ממנו, האט ער געגלייבט [שהוא האחד הנבחר], כאַטש מ'האט אים געזאגט און מתרה געווען אַז נאָר 'איינער' וועט ניצול ווערן [כדכתיב וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' הוּא הַקְּדוֹשׁ], האט ער געקלערט אַז דער 'איינער' וועט 'ער' זיין, ווייל ער האט דאך געזען שלשלת גדולה יוצאת ממנו.

[אלא שבאמת] ער האט אָבער נישט געזען [יפה], אַז בניו עשו תשובה, [ויניצלו מאבידת קרח ועדתו ושוב יצא שלשלת גדולה]. אַזוי זאגט דאך רש"י. [על כל פנים על קרח מובן התיורין], האט ער געקלערט אַז ער וועט זיין דער 'איינער'. [אבל על החמשים ומאתים איש עדיין הקושיא במקומה עומדת, "וכי טפשים היו שכך התרה בהם וקיבלו עליהם לקרב", והלא ידעו שרק אחד מהם יהא נמלט והשאר יהיו כולם אובדים].

¹ ברש"י (טז, ז): רב לכם בני לוי. דבר גדול אמרתי לכם. ולא טפשים היו שכך התרה בהם וקבלו עליהם לקרב? אלא הם חטאו על נפשם, שנאמר את מחתות החטאים האלה בנפשותם. וקרח שפקח היה מה ראה לשטות זה? עינו הטעתו, ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו, שמואל ששקול כנגד משה ואהרן, אמר בשבילו אני נמלט, וכ"ד משמרות עומדות לבני בניו כולם מתבאים ברוח הקדוש, שנאמר (דברי הימים א' כה, ה) כָּל אֵלֶּה בָּנִים לְהִימָן, אמר אפשר כל הגדולה הזאת עתידה לעמוד ממני ואני אדום? לכך נשתתף לבוא לאותה חזקה ששמע מפי משה שכולם אובדים ואחד נמלט, אֲשֶׁר יִבְחַר ה' הוּא הַקְּדוֹשׁ, טעה ותלה בעצמו. ולא ראה יפה, לפי שבניו עשו תשובה. ומשה היה רואה.

כז

קושיא יח - מתוך הדרוש

יח) [גם יש להבין דכאן בפסוק רב לָכֶם בְּנֵי לִוִּי כתב רש"י דחשבון קרח היה שכולם יהיו אוברים ורק הוא עצמו ימלט (כמובא בסמוך), והרי שרק על תועלת עצמו הביט ונתכוון. וזה סתירה לדברי רש"י שבפסוק וַיִּקְהַל קָרַח אֶת כָּל הָעֵדָה, שאמר להם "כסבורים אתם שעלי אני מקפיד, אני מקפיד אלא בשביל כלכם" (כמובא לעיל באות כ), וכמבואר להלן בהדרוש שסברת קרח ומענתו היתה באמת שכולם יהיו כהנים, והרי שהביט ונתכוון על תועלת כולם ולא רק על עצמו].

(הקושיא בדברי רבינו באות ריב)

ישוב הקושיות

קס

ביאור הפסוק: הַעֲיִנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֶר

דרך אגב.

ס'שטייט [נישלא משה לקרא לְדָתָן וְלָאֲבִירָם], משה רבינו האָט געשיקט רופן דתן ואבירים, האָבן זיי געענטפערט [לא נעלה וגו'] הַעֲיִנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֶר לא נעלה^א, אפילו דו וועסט זיי אויסשטעכן די אויגן, וועלן זיי אויך נישט גיין.

קסא

[קושיא יג]

מהו הכוונה במה שאמרו "הַעֲיִנִי הָאֲנָשִׁים תִּנְקֶר", וכי חששו שמא יעשה כן להם, והלא לא מצינו עונש כזאת בשום מקום

[ולכאורה קשה] וואָס עפעס [פאָר] אַ שמועס איז דאָס?

משה רבינו האָט דען אַמאָל פאָר אַ איד אויסגעשטאָכן די אויגן? איז דען עפעס געווען אזא פאָל?

ס'איז דאָך אַזוינס נישט געווען, [און בכלל] ס'איז נישטאָ אזא עונש אין די תורה אויך נישט, מ'זאָל אויסשטעכן איינעם די אויגן. ס'איז דאָך עפעס נישט קיין 'דיבורים'.

אין די תורה הקדושה שטייט נישט חלילה עפעס איבריגע 'גוזמות' וואָס ס'האָט נישט קיין 'פלאַץ' [=לפרשו בפשט נכון ודברי טעם]. אַז ס'שטייט אין די תורה^ב, יעדע זאך מוז עפעס האָבן פלאַץ.

קסב

הקדמה לישוב קושיא יג

בפרשת חיי בפסוק וַיִּרְץ לָבֶן אֶל הָאִישׁ, הקשה רש"י למה רץ ועל מה רץ, ומתרח דבראות את הנזם על יד אחותו אמר עשיר הוא זה, ונתן עיניו בממון

האָב איך גערעכנט [לפרש לשון זה, בהקדם וואָס] איך האָב געזאָגט פשט^ג, ס'שטייט ביי לָבֶן [חיי כד, כט] [כשכא אלעזר לחרן ליקח אשה ליצחק], וַיִּרְץ [לָבֶן אֶל הָאִישׁ, והקשה רש"י] למה רץ ועל מה רץ, [ומתרח רש"י, ווייל] ער האָט געהערט [אז] ער [אלעזר עבד אברהם] איז אַן "עושר", [ולכן] נתן עיניו בממון, [ולזה וירץ לבן אל האיש].

^א ופירש"י: הַעֲיִנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֶר וגו'. אפי' אתה שולח לנקר את 'עינינו' אם לא נעלה אליך, לא נעלה: - האנשים 'ההם'. כאדם התולה קללתו בחבירו.

^ב הכוונה, דאָך אַם נימא שדען ואבירים דיבורי דיבורים בעלמא, אַבל אַז לאַ הייַה נכתב זה בהתורה, וכיון שנכתב בהתורה בודאי יש לזה איזה פשט נכון.

^ג עיין בס"ג חיי שרה תש"כ (לשון קדשו אות יג-טו, כה-לב), ובדברי יואל נישלא (עמוד קצו).

קסג

ויש להבין מה הוקשה לו לרש"י בזה. וכן מהו כוונת התירוץ

[ויש להבין מה הוקשה לו לרש"י למה רץ ועל מה רץ, והלא בפשטות שפיר מוכן הדבר, כי רץ מפני ששמע שבא איזה איש שנתן מתנות לאחותו ורצה לראות מי הוא זה. וגם בתירוץו של רש"י יש להבין הלשון "נתן עיניו" בממון, ומהו הכוונה בזה^י].

קסד

וביארתי הענין, דהנה בנמרא הפליגו בגודל סמויות עיניהם של מקבלי שוחד, שמעוור אפילו עיני חכמים וצדיקים, וכל שכן עיני הרשעים

האָב איך געזאָגט אַזוי:

די גמרא זאָגט דאָך^ט, בוא וראה [כמה] סמויות עיניהם של מקבלי שוחד, [כי האדם] ער גיט אַוועק הוצאות [גדולות לרופא] ער זאָל זיך פאַררעכטן די אויגן, ספק עושה [=מתרפא] ספק אינו עושה^ט, און פאַר 'עפעס שוחד' דאָרטן, גיט ער זיך אַוועק די גאַנצע אויגן, [ונדכתב] כִּי הַשְׁחָד יַעֲוֹר עֵינֵי חֲכָמִים (דברים טז, יט), ער טוט זיך 'פאַרבלענדן' [את עיניו, שהרי] דאָס איז אַ "סמויות עינים" דער "שוחד".

[ואמרו עוד שם, תנו רבנן כִּי הַשְׁחָד יַעֲוֹר עֵינֵי חֲכָמִים, קל וחומר 'לטפשינ'. ויסלף דברי "צדיקים", קל וחומר 'לרשעים'. ואם כן כשם שהשוחד מסמא עיני הצדיקים שלא לראות בגנות הרשע, כמו כן הוא מסמא את עיני הרשעים שלא יהיה להם כל כך שנאה להצדיק]^י.

קסה

והנה לבן שפיר ידע והכיר באליעזר שהוא צדיק, שהרי המים עלו לקראתו, ואם כן קשה למה רץ לקראתו, והלא אין דרך הרשע לרוץ לקראת צדיק

[והנה] לעולם לבן האָט דאָך געהערט שעלו המים לקראתו, האָט ער דאָך געוואוסט שוין אַז ער [אליעזר] איז אַ צדיק, ער האָט דאָך פיינט געהאַט צדיקים, [ואם כן קשה] וואָס האָט ער צו לויפן צו צדיקים. [והלא דרך הרשעים לשנוא את הצדיקים ולא לרוץ אליהם בזריזות]^י.

קסו

אמנם לפי ששמע שהוא עשיר, על כן נעשה משוחד כל כך עד שהיה מוכן לרוץ אפילו לאיש צדיק

ער האָט אָבער געהערט אַז ער איז אַן "עושר", ער [אליעזר] האָט געגעבן מתנות פאַר איר [רבקה]. [האָט ער געקלערט אפשר] ער וועט עפעס 'דערווישן' פון אים "געלט", האָט עס אים פאַרבלענדעט [די אויגן] אַז ער איז שוין געקומען [אפילו] צו אַן "ערליכן איד" צו אַ "צדיק" אויך.

קסז

ובזה יובן קושית רש"י למה רץ ועל מה רץ הרשע לקראת הצדיק. וכן יובן לשון רש"י בתירוץו, כי "נתן עיניו" בממון, והכוונה שהפקיר ונתן את ראיית "עיניו" עבור שוחד הממון, שע"ז נתעורר מלהחזיק בשנאתו להצדיק [וזה שהקשה רש"י] למה רץ ועל מה רץ, [והלא היה שונא את הצדיקים].

^י מדברי רבינו בס"ג חיי שרה תש"כ.

^ט בגמרא כתובות (קה.): אמר רבי אבהו, בא וראה כמה סמויות עיניהן של מקבלי שוחד, אדם חש בעיניו נותן ממון לרופא, ספק מתרפא ספק אינו מתרפא, והן נוטלין שוה פרוטה ומסמין עיניהן, שנאמר (משפטים כג, ח) כִּי הַשְׁחָד יַעֲוֹר פְּקָחִים.

^ט לשון זה הוא ע"פ לשון הגמרא חולין (ז).

^י מדברי רבינו בס"ג הנזכר.

^י וכמבואר במדרש רבה (ח"י ט, ה) וביפה תואר שם, בפירוש הפסוק כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים. וכמו שכתב הישמח משה (פרשת בלק), כי שומקא מאת ה' שנאה כבושה יש בין צדיק לרשע בטבע, אף אם אין מכירין זה בזה היטב במעשיהם, כדי שלא יהיה להם התחברות וילמד ממנו. ושליף גודל הטומאה של האיש ההוא, כך היא השנאה, כי השנאה היא לפי ההתרחקות עי"ש. (מדברי רבינו בס"ג הנ"ל, עי"ש באורך).

זאָגט ער [לתרץ], ער האָט געהערט ער איז אַן עושר, נתן "עיניו" בממון, ער האָט זיך "אוועקגעגעבן די אויגן", ס'האָט אים "מַעוּר עֵינִים" געווען.

קסח

וכעין זה מפרש הרמב"ן בהכתוב "לְשָׁפִים בְּעֵינֵיכֶם", דהכוונה שיביאו את ישראל לידי טעות וסמיכות עינים שלא לראות האמת

דאָס זעלבע שטייט, דער רמב"ן זאָגט דאָס זעלבע [לפרש הכתוב] (מסעי לג, נה) וְאִם לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת יִשְׂרָאֵל הָאָרֶץ, וְהָיָה [אַשֶׁר תּוֹתִירוּ מֵהֶם] לְשָׁפִים בְּעֵינֵיכֶם, זיי וועלן זיין [ווי] 'נעגל' אין די 'אויגן'. [ולכאורה] וואָס איז דער פשט.

זאָגט ער אַזוי: אַז איר וועט נישט זיין תּוֹרִישׁוּ אֶת יִשְׂרָאֵל הָאָרֶץ, וועט עטץ פאַרפירט ווערן פון זיי, עטץ וועט "פאַרבלענדעט" ווערן, ס'וועט זיין לְשָׁפִים "בְּעֵינֵיכֶם", עטץ וועט נישט "זען" [דעם אמת, וכדכתיב] כִּי הִשְׁחָד יַעֲרֹר. אַזוי זאָגט דער רמב"ן טאַקע, [בפירוש הכתוב] לְשָׁפִים בְּעֵינֵיכֶם.

קסט

ישוב קושיא יג

והנה משה רבינו רצה להשתיק את דתן ואבירם ממחלוקתם, ביודעו כי ע"ז יושקט הריב משאר בני ישראל שנמשכו אחריהם [ובזה נבא לביאור הפסוק] משה רבינו האָט געשיקט נאָך דתן ואבירם, האָט ער געקלערט אַז [אויב] ער וועט זיי 'דערווישן' [להשתיקם מלחלוק עלין], אַזוי וועט ער 'שטילן די וועלט' [שנמשכו אחריהם].

כאָטש ער האָט געוואוסט אַז זיי זענען רשעים, [אעפ"כ] ער האָט געוואָלט גיין צו זיי אַהיים, מסתמא האָט ער געזען אַז [אויב] ער זאָל זיי 'אַראָפּשטעלן' וועט ער אַסאָך אויפטון פאַר'ן כלל ישראל, ער זאָל זיי פטור ווערן [שיחדלו מלהסית ולהדיח].

קע

וכדי לפעול זה, היה בכחו של משה להשפיע להם השפעת עולם הוה ועולם הבא, באופן שישוחררו ויתעוררו עיניהם מלחלוק עוד על משה. [וכמו שהיה בלבן שהיה רץ לקראת אליעזר מחמת שוחד דממון]

נו אַז משה רבינו האָט זיי געוואָלט דערווישן, האָט ער זיי געקאָנט געבן אַזעלכע ענינים [כל מה שירצו].

משה רבינו איז בכח געווען צו געבן "עולם הזה" מיט "עולם הבא", ער האָט זיי געקאָנט געבן 'אַזוינס' וואָס זאָל 'יעדן פאַרבלענדן'.

קעא

אבל הם היו רשעים גדולים ממקור הרשע, וע"כ נהוהו מלקבל שום דבר ממשה רבינו, כדי שלא להיות משוחד ונשפע ממנו האָבן זיי מורא געהאַט [מזה, שמא ישוחדו ע"י השפעה שימשיך להם משה רבינו וישלימו עמו].

[ולכן] ווען משה רבינו האָט זיי געלאָזט רופן, האָבן זיי געזאָגט: דו לאָזט אונז רופן, איך ווייס אַז דו ביסט בכח אונז צו געבן. נאָר זיי זענען געווען אַזעלעכע רשעים, מקור הרשע, [אז] זיי האָבן זיך נישט געוואָלט לאָזן 'פאַרבלענדן'.

ט' ברמב"ן (מסעי לג, נה) : אבל הכוונה ב"לְשָׁפִים בְּעֵינֵיכֶם", להטעות אתכם, ולא תראו ולא תבינו, כמו כי הִשְׁחָד יַעֲרֹר פְּקָחִים (משפטים כג, ח), וכן וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל (קדושים יט, יד) על דעת רבותינו (תורת כהנים קדושים שם). יאמר, כי ינקור עיניכם להטעות אתכם ולא תראו ולא תבינו, וילמדו אתכם בכל תועבותיהם ולעבוד את אלהיהם, כמו שאמר (משפטים שם, לג) לֹא יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶץךָ פֶּן יִחְטְאוּ אֹתְךָ לִי כִי תַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵיהֶם. ואחר שיהיו שכים בעיניכם ויטעו אתכם לשוב מאחרי, יהיו עֵינֵיכֶם בְּצִדֵיכֶם, שיכאיבו ויצערו אתכם לשלול ולבוז אתכם, ואחר כך יַעֲרֹר אֶתְכֶם, שילחמו בכם ויביאו אתכם במצור, ואני אֶגְלֶה אֶתְכֶם מפניהם וכו'.

קעב

וזה שאמרו "העיני" האנשים ההם תנקר, שאף אם תרצה להשפיע לנו כל טוב, אין אנו מרוצים לקבל ממך, כדי שלא יהיו עינינו סמויות ומשוחרים אליך

זאָגט ער, "העיני" האַנשִׁים הָהֶם תְּנַקֵּר, אפילו ס'וועט זיין [בבחינת] לְשׁוֹכִים "בְּעֵינֵיכֶם", דו וועסט אונז פאַרבלענדן די אויגן, דו וועסט אונז געבן [עולם הזה ועולם הבא], איך ווייס אַז דו ביסט בכח, - משה רבינו איז בכח געווען צו געבן, זיי האָבן דאָס געוואָרסט אַלע. - [אַבער] אונז זוך מיר נישט דעם גאַנצן וועג [להשתיק מלחלוק עליך. ועל כן אמרו] אפילו הָעֵינִי הָאֲנָשִׁים הָהֶם תְּנַקֵּר, אפילו דו וועסט אונז "פאַרבלענדן".

[ונמצא שאין כוונת הפסוק על נקירת העינים כפשוטו, שהוא דבר שאין לו טעם וסברא, אלא הכוונה על סמיות עינים שבא ע"י קבלת תועלת ושוחד, ומיושב שפיר מה שהקשינו (בקושיא יג)].

קצח

הקדמה לשוב הקושיות בפסוק וַיִּקַּח קָרַח

(עד אחר אות ריא)

דאָ, אין די צוויי פשטים [שברש"י] אין [פירוש] "וַיִּקַּח" קָרַח, [דלכאורה סותרים זה לזה (כדלעיל בקושיא א). יש לומר בביאור הענין כדלהלן].

קצט

[קושיא יד]

איך אמר קרח שהוא מקפיד בשביל כל העדה, וכי היו סבורין שכולם יהיו כהנים

[דהנה לעולם] דאָ איז דאָך אַזוי.

[כין] לכאורה [קשה עוד, דבפסוק] וַיִּקַּח לְעִלְיָהֶם קָרַח אֶת כָּל הָעֵדָה, זאָגט דאָך רש"י, ער איז געקומען [אצל השבטים]. ער האָט געזאָגט, נישט פאַר מיינעט וועגן, [נאָך] איך מיינן ענק אַלע. [איני מקפיד אלא בשביל כלכם].

[ולכאורה] וואָס הייסט ער מיינט זיי "אַלע", [וכי חשבו כין] 'אַלע' וועלן זיין "כהנים" ?

(ישוב קושיא זו באות ריא)

ר

שוב הקושיות בפסוק רַב לָכֶם כִּי כָל הָעֵדָה בָּלָם קִדְּשִׁים

הקדמה לשוב קושיא ה-ו

האָב איך געקלערט, [בהקדם לכאר תחילה וואָס] איך האָב מיך געשטעלט פריער [בקושיא ה-ו] [על הפסוק] רַב לָכֶם כִּי כָל הָעֵדָה בָּלָם קִדְּשִׁים וּבְתוֹכָם ה', [וכי אם הם קדושים אין צריכים למנהיג. וגם למה נקטו הלשון "קדושים"].

רא

בכתבי האר"י: כי קרח רצה שבימיו כבר יהיה כמו לעתיד

דער אמת זאָגן זיי דאָך אַלע, דער אר"י הקדוש זאָגט דאָך עס נאָך [בליקוטי תורה, יחזקאל אות ב. ובשער הגלגולים הקדמה לה], ער [קרח] האָט געוואָלט דעס וואָס ס'וועט זיין לעתיד.

רב

והאר"י הק' מפרשו לענין מה שלעתיד יהיו הלויים כהנים. אבל לדרכינו יש לפרש עוד כע"ז ע"פ דברי המכילתא דלהלן ער זאָגט [עס האר"י הק'] קעגן דעם, אַז לעתיד וועלן זיין די כהנים לויים, און די לויים כהנים.

נאָר דער אמת, איך האָב געקלערט מ'קען זאָגן נאָך עפעס אַ בחינה, וואָס ער האָט דאָ גע'טענה'ט כִּי כָל הָעֵדָה בָּלָם קִדְּשִׁים וּבְתוֹכָם ה'.

רג

בפסוק וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכֶּת "כְּהֲנִים" וגוי קדוש, איתא במכילתא ב' פשטים.

[א] כהנים פירושו שרים. ב] "כהנים" כמשמעו, כי לעתיד יהיו כל ישראל אוכלי תרומה וקדשים כמו הכהנים

ס'שטייט אין די מכילתא (פרשת יתרו), [אויפן פסוק וואָס] דער בורא כל עולמים האָט געזאָגט (שם יט, ה) אַם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמָעוּ בְּקוֹלִי וגו' וְהִיִּיתֶם לִי סֶגְלָה מִכָּל הָעַמִּים וגו', וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכֶּת כְּהֲנִים וגוי קדוש. שטייט אין מכילתא צוויי פשטים.

זאָגט ער [איינ פשט], מִמְּלַכֶּת כְּהֲנִים [הוא מלשון] שָׁרִים, [כדרכיב (שמואל ב' ה, יח) ובגין דוד כְּהֲנִים הָיוּ], כהנים איז טייטש שָׁרִים, ווייל ס'איז אַ בחינת מלכות.

[ולפי זה נמצא שהקב"ה אמר לישראל] אַלע וועט עטץ זיין בחינת "מלכות".

נאָךְ אַ פשט זאָגט ער [במכילתא], - ס'זעט אויס [בלשון המכילתא עצמן] ווי איין פשט, נאָךְ דער מרכבת המשנה (שעל המכילתא) זאָגט אַז דאָס איז צוויי פשטים, ער זאָגט אַזוי פשט אין מכילתא³. - נאָכדעם זאָגט ער [במכילתא], מכאן אמרו ראויים היו כל ישראל להיות כהנים אוכלי תרומה [וקדשים], אַלע אידן העטן געווען געווען כהנים. נאָךְ דורכ'ן חטא העגל האָט מען עס צוגענומען פון זיי, און מ'האָט עס געגעבן פאַר די כהנים, און נישט דער גאנצער כלל ישראל. אַזוי זאָגט דער מכילתא. איז דאָ דאָרט צוויי פשטים אין מכילתא.

רד

ישוב קושיא ה (באופן א), וקושיא ו - (עד אות רז)

הטענה חיה, כי כל העדה כלם "קדשים", שכולם ראויים להיות ממלכת "כְּהֲנִים" וגוי "קדוש"

קאָן זיין דאָס האָט קרח גע'טענע'ט.

ער האָט געהאַט אַ טענה, ס'שטייט [וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכֶּת "כְּהֲנִים" וגוי "קדוש",

[און] זיי זענען "שוין" ביי דער בחינה.

[וכפירש"י שאמר] זיי האָבן [אַלע] געהערט אָנכי ולא יִהְיֶה לָךְ [מפי הגבורה, וממילא]

איז געווען פסקה זוהמתן (שבת קמז), [ואם כן] זענען זיי בחינת גוי "קדוש", [וממילא]

זענען זיי מִמְּלַכֶּת "כְּהֲנִים", [שהם ראויים לאכול תרומה וקדשים כפשט השני שבמכילתא, ואם כן]

זאָלן זיי אַלע זיין "כהנים".

רה

איבערדעם האָט ער געזאָגט רב לָכֶם כי כל העדה כלם "קדשים" ובתוכם ה',

[שכבר נתקיים היעוד של וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי גוי "קדוש", ואם כן כבר נתקיים גם היעוד מִמְּלַכֶּת "כְּהֲנִים",

און] זיי קענען ווערן כהנים. ומדוע תתנשא [על קהל ה'] אַז נאָךְ עטץ זענטס "כהנים".

רו

קרח חשב כי לאחר שנבנה המשכן כבר נמחל חטא העגל לגמרי, וחזרו להיות

בהמדרגה שהיו במתן תורה, אבל האמת שרק לעתיד לבא יחזרו למדרגות אלו

דאָס האָט ער נישט געוואוסט אַז מ'האָט עס צוגענומען [אח"כ מדרגה זו, כשחטאו

בעגל, ושעדיין לא חזרו לזה. ווייל] ער האָט געהאַט דעם חשבון, מ'האָט שוין געמאַכט

דאָס מִשְׁכָּן, [וממילא] האָט מען שוין מוחל געווען דעם חטא העגל.

³ וז"ל המכילתא שם: כענין שנאמר ובגין דוד כְּהֲנִים היו. מכאן אמרו ראויין היו כל ישראל לאכול בקדשים עד שלא עשו העגל, משעשו העגל נטלו מהם ונתנו לכהנים.

ועל זה כתב במרכבת המשנה שם: מכאן אמרו. יראה לגרוס "דבר אחר" מכאן אמרו, שהרי לפי דרש שלמעלה אין מלת כהנים כמשמעו, אפס "שרים", ולדרש דקמן יהיה כמשמעו "כהנים" ממש.

[וזה שאמר כי כל העדה כולם קדושים, ופירש"י כולם שמעו בסיני], זיי האָבן געהערט אָנכי ולא יִהְיֶה לָךְ, זענען זיי שוין אַלע ביי דער בחינה [דלעתידי, להיות כולם כהנים]. דאָס איז געווען זיין טענה, פֿלם "קדשים", [ואם כן] ומדוע תִּתְּנָשָׂא, זיי קענען אַלע זיין "כהנים".

רז

ישוב קושיא ז

היות שטענט קרח היה מחמת הפסוק ואתם תהיו לי מִמְלַכֶּת "כֹּהֲנִים" וגו' קדוש, ושם יש ב' פירושים במכילתא, אם הכוונה על בחינת שָׂרִים ומלכות, או על בחינת כֹּהֲנִים בפשוט. על כן מען קרח ממה נפשך: אם הפשט הוא על בחינת "מלכות", אם כן למה לקחת המלכות רק לעצמך. אלא מאי שהפשט הוא על בחינת "כהנים", אם כן לא היה לך לברר לאחר את הכהונה

נאָר וואָס דען, ס'איז דאָך דאָ נאָך אַ פשט [בהמכילתא], אַז מ'מיינט [ממלכת] "כהנים" [פירושו שרים], בחינת "מלכות". [ואם כן לפי פשט זה אינו מוכרח שלעתידי יהיו כל ישראל כהנים. ולכן] האָט ער געהאַט אַ טענה [עוד באופן אחר, דאם הפשט הוא על בחינת מלכות, אם כן] האָט נישט געדאַרפט זיין משה רבינו אַליין דער "מלך", דאָרף מען זיי 'אַלע' געבן עפעס אַ שטיקל בחינת "מלכות".

רח

דאָס איז דער פשט [בדברי רש"י, כי קרח טען טענת ממה נפשך], אם לקחת לעצמך "מלכות", האָסטו געדאַרפט דאָס טאָן [ליתן לכל ישראל בחינת מלכות], איינס פון די צוויי, אָדער 'דער פשט [השני שבמכילתא דהיינו "כהנים"] אָדער 'דער' פשט [הראשון שבמכילתא, דהיינו שרים בבחינת "מלכות"].

רט

- [ובאמת] די מלוכה ווערט נאָר אָנגערופן [כמו שאמרו חכז"ל] מאַן מִלְכִּי "רַבָּנָן" כ"א. [ועל כן באמת אף לפשט הראשון שבמכילתא, אין הכוונה דלעתידי יהיו כולם מלכים ממש, אלא שיהיו כולם חכמי תורה] כ"ב. -

רי

[על כל פנים בזה מובן טענת קרח שאמר אם לקחת לעצמך מלכות לא היה לך ליתן הכהונה לאחר אהרן. דהכוונה שטען כן:] איז טייטש מִמְלַכֶּת "כֹּהֲנִים" מיינט מען "מלוכה"? האָסטו נישט געדאַרפט אַליין ווערן אַ "מלך" און קיינער האָט נישט די בחינה [של מלכות]. מיינסטו פשט אַז [ממלכת] "כהנים" איז נישט דער פשט [על] בחינת מלוכה, נאָר דאָס מיינט מען אַ בחינת "כהונה"? מיינסטו ווידער "כהונה"? נו האָבן זיי דאָך געדאַרפט אַלע זיין "כהנים", האָסטו נישט געדאַרפט מאַכן אהרן אַליין כהן. דאָס איז דער פשט [בדברי רש"י], דאָס איז דער [טענת] ממה נפשך [וקישור השני ענינים של מלכות וכהונה].

ריא

ישוב קושיא יד

ובהקדמה זו מובן מה שאמר קרח "איני מקפיד אלא בשביל כלכם", כי רצה באמת שכולם יהיו כהנים כמו לעתיד, וכיעוד הפסוק ואתם תהיו לי מִמְלַכֶּת "כֹּהֲנִים"

יהיה איך שיהיה, זיין טענה איז געווען, אַז זיי זענען "אַלע" [ראוי להיות כהנים].

^{כא} בגמרא גיטין (סב.) : מנא לך דרבנן איקרו מלכים וכו', דכתיב (משלי ח, טו) בִּי מַלְכִּים יִמְלְכוּ.

^{כב} כן נראה בדרך אפשר בכוונת רבינו כאן בזה. ויש לעיין עוד.

דאָס קאָן זיין דער פשט, איבערדעם האָט ער גערעדט פאַר 'אַלע', איך מיינ נישט "מין", איך רעד פאַר "יעדן", האָט ער צוזאַמגענומען פֿל הַעֲדָה [ומשכּם אליו, וכפשט השני שברש"י על "וַיִּקַּח" קרח (כדלעיל סוף אות א)].

ריב

עוד הקדמה לשוב הקושיות בפסוק וַיִּקַּח קֶרַח (עוד אחר אות רכא)

[קושיא יח]

מה שכתב רש"י דחשבון קרח היה דמה שכולם אוכדים ואחד נמלם, קאי על קרח. הוא לכאורה סתירה לדברי רש"י הנוכח שקרח משך אליו את כולם באומרו "איני מקפיד אלא בשביל כולם"

[וכדי לבא לישוב הסתירה של הב' פשטים שברש"י בפסוק "וַיִּקַּח" קרח, נקדים עוד כי] דאָ איז אָבער 'נאָך' אַ "סתירה" [בדברי רש"י בפרשתן].

[דהנה] רש"י זאָגט [בפסוק רב לָכֶם בְּנֵי לִוִּי]³², ער [קרח] האָט תולה געווען ביי די [חמשים ומאתים] מחתות, אַז זיי וועלן אַלע פאַרברענט ווערן און ער אַליין וועט בלייבן, [והרי שלתועלת עצמו נתכוון, וזה סתירה למה שכתב רש"י בפסוק וַיִּקַּח עֲלֵיהֶם קֶרַח אֶת כָּל הָעֵדָה, שאמר להם "כסבורים אתם שעלי אני מקפיד, איני מקפיד אלא בשביל כלכם"].

ריג

התחלת ישוב קושיא יח

בתחילה באמת נתכוון קרח עבור כולם, כי היה אדם גדול. אבל יען שהיה חטא בדבר, על כן נפל ממדרגתו עד שלבסוף בא למדרגה שנתכוון רק עבור עצמו

נאָר [ביאור הענין הוא, כי] דאָס לאָזט זיך אָבער אַזוי אויס [לבסוף].

כאָטשיג ער איז דאָך געווען גרויס [מתחילה, ולא נתכוון לתועלת עצמו בלבד, אמנם וויבאַלד אַז ס'איז דאָך נישט געווען דער רצון הבורא [כדבריו כשביקש לכולם הכהונה כמו שיהיה לעתיד], ס'איז [דאָך] געווען אַ טעות, [ממילא] אַז מ'פאַרקריכט [וורוצים שלא כרצון הבורא], דאָס שאָדט דערנאָך [שנעשה מקולקל יותר, ולכן לבסוף לא נתכוון רק לתועלת עצמו].

(ההמשך בישוב קושיא יח, באות רכא)

ריד

ישוב הקושיות בפסוק את מחתות החמאים האלה בנפשתם

התחלת ישוב קושיא מז

אף שכתחילה היה רק ע"י "שוגג" ומעות, מ"מ גם השגנה עושה פגם בתנפוש, וע"ז באים לבסוף לירי "מוזר"

[וכעין זה] איך האָב געזאָגט דעם פשט [בביאור לשון הפסוק] אַתְּ מַחֲתוֹת הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשָׁתָם [עיינ' קושיא טו-טז]. ס'איז פאַרהאַנדן אַז תחילת איז מען נאָר "בטעות", מ'פאַלט אַרײַן [ב"שוגג". אבל אח"כ נעשין גם בבחינת מזידים ומרדים] (כהמשך באות רטז).

רטז

ובחנוגע לעניינינו:

ווי ביי די היצטיגע ענינים, מ'זעט עס ביי דעם אויך, מיטן 'ציוניזם'.

מ'פאַלט אַרײַן, מ'רעדט זיך אײַן [תחילה בשוגג ובטעות]. בעוונתנו הרבים די וואָס זיי רעדן אײַן [את אחרים], מיט "הצלה" און מיט "תשובה", זיי רעדן אײַן, - [וממילא אותן האחרים שנמשכו לכך] איז מען אַ "שוגג".

רטז

המשך ישוב קושיא מז

אָבער יעדער שוגג מאַכט אַ פֿגם בְּנַפְשׁ ! [און] ס'ברענגט צו "מזידין" !

³² מובא לעיל באות כד-כו, והועתק לשונו בהערה י.

ריז

גם חטא אדם הראשון התחילה בשוגג

דער אר"י הקדוש זאגט^{כז}, דער חטא אדם הראשון איז אויך אזוי געווען, קודם איז געווען [נאָר] "בשוגג", מ'האט אים פאַרפירט, [און] אזוי האָט ער [השטן] געקאָנט צוטרעטן צו אים און מאַכן פאַר אַ "מזיד".

ריח

בתחלה היו "החטאים" דהיינו שוגגין, וע"ז נעשה פגם "בנפשם", עד שנעשו "פושעים" דהיינו מזידים

דאָס איז דער פשט [בלשון הפסוק את מחתות] "החטאים" האַלָה "בַּנְפְּשָׁתָם".

דער "פסוק" גיט צו פאַרשטיין [האין תדרדרו כל כן].

לעולם זענען זיי דאָך געווען "פושעים" [במזיד], ווען נישט העטן זיי דאָך נישט געווען חייב געווען קיין מיתה, זיי זענען [דאָך] פאַרברענט געוואָרן, מ'האָט זיי דאָך מתרה געווען איבערהויפט.

נאָר וואָס דען, ווי קומט דאָס טאַקע [לנשיאי עדה ואנשי שם, להיות רשעים במזיד].

נאָר זיי זענען אָבער קודם געווען "חטאים", ס'איז געווען [תחילה] "בשוגג", זיי זענען פאַרנאָרט געוואָרן [ע"י טעות]. אָבער דאָס מאַכט אַ פֿגם "בנפש", אַז ס'ברענגט שוין אַריין אין אַ "פשיעות" אַריין.

דער פסוק הייבט אָן "החטאים" האַלָה בַּנְפְּשָׁתָם, [שמתחילה היו רק בבחינת שוגג ומוטעה, אבל ע"ז] זענען זיי געוואָרן "פושעים" "בַּנְפְּשָׁתָם". דער פסוק זאָגט נאָר וויאָזוי ס'האָט זיך "אַנגעהויבן", אַנגעהויבן האָט זיך עס מיט "חטאים", און ס'איז געוואָרן אָבער "בַּנְפְּשָׁתָם", ס'האָט 'אַריין געמאַכט' דעם פֿגם אין "נפש" אַריין.

ריט

ישוב קושיא טו

[ובזה מובן גם כוונת רש"י שמפרש שנעשו "פושעים בנפשותם" לחלוק על הקב"ה, דכוונתו בזה לבאר לשון הפסוק שמכנה אותם "החטאים" דמורה על שוגג, וכן לשון הפסוק "בנפשותם", דהפירוש הוא דההתחלה היתה בשוגג, אבל זה הביא פגם "בנפשותם", עד שנעשה "פושעים" בנפשותם].

רכ

ישוב קושיא זי

וזהו הכוונה בדברי רש"י שמקשה על הר"נ איש, וכי טפשים היו שקבלו עליהם כך, ומתירן שהם חטאו על נפשותם, דלאחר שחטאו בשוגג ונכנס פגם בהנפש באו לידי סמיות עינים, [וכשיש סמיות עינים אין עוד קושיא אם מדברים ועושים אפילו טפשות היותר גדול]

איבערדעם זאָגט רש"י [בפסוק רב לָכֶם בְּנֵי לִוִּי, שמקשה] וכי טפשים היו, [ומתירן] נאָר זיי זענען געווען חטאו "בנפשותם", [שע"י "החטא" שבשוגג נכנס פגם "בנפשם"], ממילא דאָס האָט זיי פאַרפירט [והביא להם] דער "סמיות עינים", האָט עס אַריינגעפירט אַ פגם אין "נפש".

[וכשיש סמיות עינים, דאָרף מען שוין נישט זאָגן מער, איז שוין נישט קיין קשיא וכי "טפשים" היו, כי מחמת הסמיות עינים זאָגט מען דאָס גרעסטע "טפשות" אפילו. (מדברי רבינו לעיל אות סב).^{כח}]

^{כז} כמובא בילקוט ראובני (פרשת בראשית) וז"ל: אדם הראשון חטא תחלה באונס, שחזה הביאה לו מן הפרי, ואחר כך התחיל היצר הרע לקלקל עד שאכל ברצון. עשרה מאמרות בשם האר"י ז"ל.

^{כח} ע"י בהקדמת על הגאולה: וכמו שנראה מפורש בדברי רש"י וכו' וז"ל, ולא טפשים היו וכו' אלא הם חטאו על נפשותם וכו'. ולכאורה עדיין לא ביאר רש"י ז"ל למה לא קיבלו התראות משה רבינו ע"ה, ואם המה חטאו, אבל אינו מספיק ליישב הקושיא ולא טפשים היו. אלא נראה מבורר מזה, שאם בא לידי חטא בא לידי סמיות עינים, ולית נגר ובר נגר דיפרקיניה אפילו מדברים שהוא טפשות גמור. [ועיין דברי יואל ויקרא ע' לג].

רכא

ישׁוב קושיא יח

בתחילה נתכוון לתועלת כולם, ולבסוף, ע"י החטא ופגם הנפש, הביט רק על מה שחשב שהוא ינצל, אף שכולם יהיו אוכרים יהיה איך שיהיה, [כעין זה יבואר הסתירה] ביי קרח'ן.

ס'האָט זיך אָנגעהויבן ביי 'דעם', [אז] 'קודם' האָט ער געמיינט "יעדן", אין הכי נמי. אָבער 'דערנאָך' שוין, ווען ער איז שוין געווען 'אין דערינען', איז געווען פונקט אַ היפך, האָט ער גערעכנט זיי וועלן 'אַלע פאַרברענט ווערן' און 'ער אַליין' וועט בלייבן.

רכב

מ'מוז דאָך אַזוי זאָגן, רש"י זאָגט דאָך אַזוי, [דמקשה וקרח שפקח היה] מה ראה לשטות זה, [ומתרץ] ווייל ער האָט גערעכנט זיי וועלן אַלע פאַרברענט ווערן און ער וועט בלייבן, ער איז דער איינער, [ווייל] ער האָט געזען שלשלת גדולה יוצאה ממנו, [ממילא] וועט ער בלייבן.

איז דאָך פונקט אַ היפך, 'פריער' האָט ער געהאָט אַ כוונה ער האָט געוואָלט 'יעדן' צוציען [אליין], און 'צום סוף' לאָזט זיך אויס, ער איז געגאָנגען אַזא שריט, אַז יעדער וועט פאַרברענט ווערן.

רכג

היוצא מזה לעניינו:

המדריכים שמפתים את ההמון כאילו הרשעים הם מצילים, הם מתחילים גם כן במענות כאילו חושבים לטובת ההמון, אבל האמת היא כי אינם מתכוונים רק עבור תועלתם כבודם וגאווה, ועבור זה הם מוכנים להפקיר דמם של ישראל אף אם יהיו כולם אוכרים ח"ו

אַזוי ווי בעוונת הרבים זיי טוען תחילת אַזוי, די וואָס זיי שרייען די אַלע, [אז] די חברה די רשעים זענען מצילים, [הם אומרים בתחילה] מ'מיינט די 'וועלט', מ'מיינט 'יעדן'.

[אבל האמת היא לבסוף, כי] מ'מיינט גאָרנישט נאָר "זיך", דאָס 'גרויסקייט' מיט'ן 'גאָות' [של עצמם], און מ'איז [עבור זה] מפקיר דמם של ישראל, [ואינם משגיחים אף אם כולם יהיו אוכרים, רק שהוא ינצל].

[ונמצא] לאָזט זיך אויס [לבסוף], ס'איז געווען אַן אַנדערע בחינה ווי דעס [שהיה בתחלה].

רכד

על כל פנים דאָס איז דער פשט [בישוב הסתירה שבדברי קרח המובא ברש"י (קושיא יח)].

רכה

ישׁוב הקושיות בפסוק וַיִּקַּח קָרַח

ישׁוב קושיא א

ב' הפשטים שברש"י על וַיִּקַּח קָרַח, הביא אחד את חברו, דמתחלה משך כולם אליו כי נתכוון לטובת כולם, אבל לבסוף ע"י פגם שנפעל בהנפש לקח עצמו לצד אחר, והתכוון רק לתועלת עצמו אף שכולם יהיו אוכרים

איבערדעם די ביידע פשטים [שברש"י בפסוק ויקח קרח] זענען אמת. אָנגעהויבן האָט זיך [עס] מיט דעם [בפשט השני, וַיִּקַּח, שמשך את כולם], ער האָט "צוגעצויגן" יעדן, [אָבער] אויסגעלאָזט האָט זיך [לקח "עצמו" לצד אחר, וכדמרגמינן] "וַיִּקַּח לָג", ער איז שוין 'אַריינגעפּאַלן' אין אַ בחינה אַריין [אז] ער זאָל נאָר מיינען "זיך אַליין", ער האָט נישט געקוקט [על טובת כולם]. 'אַלע' זאָלן פאַרברענט ווערן, נאָר 'ער' וועט בלייבן.

רכו

דאָס זענען די צוויי פשטים.

ער הייבט אָן [רש"י מיט] דעם פשט וַיִּקַּח [שלקח עצמו לצד אחר], קודם דעם תרגום "וְאֶת־פִּלְגֵי", ער איז 'געוואָרן' [אַפּגעשטיילט, שוה היה סוף הדבר במחלוקתו]. אָבער [כדי לבאר] וויאָזוי איז ער צו דעם געקומען, ער איז דאָך נישט אַזוי געווען תחילת, ער איז דאָך געווען בעצם אַ צדיק, און לעתיד [יתקון גם כן ויהיה צדיק¹⁷], כי באמת [הרי] ער איז דאָך געווען גרויס, ס'איז דאָך נאָר געווען אַ טעות, ווי קומט דאָס עפעס? זאָגט ער [בפשט השני, כי] ס'איז געווען וַיִּקַּח [קרח] [שמשי שנהדראות בדברים], "אַנגעהויבן" האָט זיך עס טאַקע 'אַזוי' [שהקהיל ומשיך אליו את כל העדה, אבל לבסוף נעשה נחלק מתוך העדה ונתכוון רק לעצמו].

רכו

איבערדעם די ביידע פשטים זענען אמת, אַנגעהויבן האָט זיך עס מיט'ן צווייטן פשט, און אויסגעלאָזט האָט זיך עס וְאֶת־פִּלְגֵי, ער איז 'געוואָרן' [בלשון נפעל] נאָר "זיך" אַליין, לקח עצמו לצד אחר, [ונתכוון רק] פאַר 'זיינעט' וועגן, לצד אחר. איבערדעם זענען די ביידע פשטים הא בהא תליא.

רכח

ישוב קושיא ב

[ואתי שפיר גם דיוק לשון התרגום "ואתפלג" שהוא בלשון נפעל ולא בלשון פועל או מפעיל, כי רק תחלת הדבר היה לרצונו ולדעתו של קרח, דהיינו להמשיך אליו את כל העדה כפשט השני, אבל סופו של דבר מה שנחלק מתוך שאר העדה כפשט הראשון, זה היה שלא לרצונו ודעתו, רק הוא דבר הנגמר לו מחמת החטא שחטא בתחילה, און ער איז 'אַריינגעפאַלן' בבחינה זו (עיינן אות רכה) און ער איז 'געוואָרן' אַזוי (עיינן אות רכו) ע"י הפגם שנעשה בנפשו, ולא שרצה באמת בכך].

רכט

המשך ישוב הקושיות בפסוק בְּקֶרַח וְיִדְעָה

ישוב קושיא יא

כיון שטענען היתה שיהיה כמו לעתיד שכל ישראל יהיו בבחינת כהנים, נמצא דבאמת שפיר חלק גם על "הלויה", ועל כן הוצרכו להזכיר גם עבודת הלויה

דאָס פון די לְוִיָּה [מה שהזכיר משה רבינו גם ענין הלויה], איז די זעלבע זאך [כעיקר מחלוקתו שנחלק על הכהונה]. וואָרן אַז ער איז געגאַנגען ס'זאָל זיין די בחינה וואָס ס'וועט זיין [לעתיד, וכעין שהיו ראויים] פאַרצייטנס [בשעת מתן תורה, קודם חטא העגל], אַז די גאַנצע וועלט וועט זיין כהנים (וכדלעיל בישוב קושיא ה), ממילא האָט דאָך שוין נישט קיין פלאַץ די לְוִיָּה אויך נישט. ס'איז דאָך אַ קל וחומר, אַז זיי זענען כהנים קענען זיי דאָך זיין לויים אודאי. איבערדעם [אמר משה, בְּקֶרַח וְיִדְעָה ה' אֵת אֲשֶׁר לוֹ, ופירש"י לעבודת לוויה]. דער בורא כל עולמים האָט געזאָגט ניין, קיינער איז היצט נישט קיין כהנים און נישט קיין לויים [רק מי שנבחר לזה], ס'איז נאָכנישט דעם וואָס ס'וועט זיין לעתיד. לעתיד וועט אַזוי זיין [כדברי קרח שכולם יהיו כהנים], אָבער היצט איז נאָך קיינער נישט [מישראל אפילו רק בגדר לוויה, וכן הלויים אינם בגדר כהנים], מוז נאָך זיין לויים עקסטער און כהנים עקסטער.

¹⁷ כמו שכתב האריז"ל (ליקוטי תורה, תהלים צב) כי לעתיד לבא יתעלה קרח.

רל

ישוב קושיא יב

וכן שפיר הוצרכו בפריחת מטה אהרן שיהיה לאות על בחירת "שבת לוי", לשיטת הרמב"ן

איבערדעם איז דאָס [לעולם נאָר] אַ ראיה אויף דער לוי, [מה שפרט מטה אהרן, וכפירוש הרמב"ן. אָבער] דאָס איז איין זאָך [עם סתירת דברי קרח בענין הכהונה, כין הא בהא תליא].

[וממילא] מיט דעם [מה שמראין שרק שבת לוי נבחר לעבודת הלוי], איז מען סותר די שיטה פון קרח'ן. דאָס וואָס איך ברענג [א ראיה] אויף די לוי, איז אויך אַ סתירה אויף די שיטה פון קרח'ן.

רנה

ביאור המדרש פליאה המובא בקדושת יו"ט

הקדמה ל'ישוב קושיא ח (עד אות רסב)

דלכות אל הנאולה אי אפשר רק ע"י שמירת התורה בדרך הקדושה

וועל מיר צוקומען צו דעם מדרש [פליאה המובא בקדושת יו"ט, כששמע דוד המלך שאמר פי כל העדה בלם קדשים ובתוכם ה', מיד התחיל דוד מנגן בכינור ארוממק ה' פי דליתי ולא שמחת איבי לי].

רנו

המדיחים תופסים עצמן על חצי דבר מתוך לשון הרמב"ם, ומעלימים עין מלהביא כל הדבר כולו

[דהנה המסיתים ומדיחים שבדורינו], זיי קומען דאָך אַזוי כדרכם - איך האָב דאָס שוין געזען [מה שכתבון], איך זע דאָך זייערע "שמועסן" - זיי כאַפן אַרויס [חצי דבר מתוך ענין].

רנז

ועל דרך זה כתב הרמב"ם עצמו, דהמעתיק רק חצי דבר ולא כל הענין, יכול אף לומר דהתורה כתבה להראי ח"ו לעבוד ע"ז אַזוי ווי דער רמב"ם זאָגט¹² מ'כאַפט אַרויס "וְעִבְדְתֶם".

דער רמב"ם זאָגט, אַז איינער קאָן זאָגן אַז ס'שטייט בפירוש אין די תורה מ'זאָל דינען די עבודה זרה. [אויב] ער וועט נישט זאָגן וואָס ס'שטייט פריער און וואָס ס'שטייט דערנאָך, ער וועט זאָגן [דכתיב בתורה] (תבא כח, לו) וְעִבְדְתֶם שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֵץ וָאֶבֶן, [וכן כתיב (עקב יא, טז) וְסִתְּם וְעִבְדְתֶם אֱלֹהִים אֲחֵרִים, אם כן] שטייט אַרויס מ'זאָל דינען די עבודה זרה.

אַז ער זאָגט נישט [מתחלת הענין, דכתיב (עקב שם)] הַשְׁמַרְוּ לָכֶם [פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם וְסִרְתֶּם וְעִבְדְתֶם אֱלֹהִים אֲחֵרִים], ער זאָגט נישט דעם אויספיר [של כל הענין כולו], איז אַן עק [שבזה יכול לעקור את כל התורה כולה], קאָן ער זאָגן ס'שטייט אַזוי אין די תורה. און ס'איז נישט ליגנט, ס'שטייט [טאָקע] אַזוי אין די תורה, ער זאָגט נאָר דערפריער [תחלת הענין בלא הסיום, או סוף הענין בלא ההתחלה]. [עד כאן דברי הרמב"ם].

¹² באגרת תימן כתב הרמב"ם: יש לך לָכֶן שכלך שתתבונן במה שאומר לך. דע שלא יעבור לשום אדם לקחת מלה אחת מענין שכולו דבק ומתחבר, להיות לו לראיה ולסמך עליה, אבל ראוי לו לעיין במה שקדם מן העניין, ומה שאחריו. כלומר שיעיין בתחלת המלה ההיא שסמך עליה מתחלת ענינה, ובאיה ענין ופסוק, עד שישלים הענין, ואז ידע כוונת אומר הענין, ואז יקח ראיה ממנו. ואין ראוי לשום אדם לקחת ראיה מדבר 'מקרת' מאַפֶּר לפניו ומאשר לאחריו. ואילו היה זה עובר, כמו כן ראוי לומר שהקב"ה הזהירנו שלא נשמע מן הנביא, שכן הוא אומר (ראה יג, ד) לא תִשְׁמַע אֶל דְּבַר הַנְּבִיא הַהוּא. וכן נוכל לומר שהקב"ה צונו לעבוד עבודה זרה ח"ו, שכן כתיב (עקב יא, טז) וְעִבְדְתֶם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם, והרבה כיוצא בזה. ודבר זה מבואר בטולדו, שאין לוקחין ראיה משום פסוק בשום פנים עד שידעו כוונת הענין מתחלתו ועד סופו, ואז יוכן עניניו.

רנח

וכמו כן אלו המדיחים שבזמנינו הם תולים עצמם בדברי הרמב"ם שכתב שאי אפשר לידע איך תהיה אופן הגאולה. וזוהי רוצין להוכיח כאלו אפשר ח"ו שתבא ישועה אף ע"י הרשעים האפיקורסים

זיי [המדיחים שבזמנינו] כִּאֲפֵן אַרוֹיס וואָס דער רמב"ם זאָגט [בהלכות מלכים] (יב, ב) אַז עניני גאולה ווייסט קיינער נישט וויאָזוי ס'וועט זיין, אויף וואָס פֿאַר אַן אופן, מ'האָט נישט מגלה געווען, און מ'זאָל נישט אין דעם אַריינקלערן, נאָר בדרך כלל וואָס מ'דאַרף צו וויסן, מ'האָט נישט מגלה געווען פונקטליך וויאָזוי ס'וועט זיין. ממילא קען מען נישט וויסן [גאָרנישט האיק תהיה אופן הגאולה]. - אַזוי האָב איך געזען בפירוש, זיי 'שרייבן' אַזוי. - ממילא אפשר חלילה אויף אַזא אופן [שאף ע"י רשעים וכופרים ח"ו שייך ענין של גאולה רח"ל].

רנט

אבל הם מעלימים עין ממה שכתב הרמב"ם עצמו להדיא דאי אפשר לגאולה בלא תשובה, ושהסימן למלך המשיח הוא שיכופ את כל העם לדת של תורה

זיי פֿאַרגעסן אָבער דאָס שטיקל רמב"ם^{כב}, דער רמב"ם זאָגט אָבער "איינ כלל" דאָס מוז זיין, אין ישראל נגאלין אלא בתשובה. דהיינו, אַז דער מלך המשיח וועט מיישר זיין כל העם, מ'וועט האַלטן כל התורה כולה, דאורייתא און דרבנן. פון דעם סימן רירט ער זיך נישט [הרמב"ם], 'דעס' מוז זיין ! מ'ווייסט נאָר נישט דעם 'סידור' [הויית הדברים, און] 'וויאָזוי' ס'וועט זיין, אויף וואָס פֿאַר אַן אופן, וועלעכעס וועט זיין 'פריער', [מענין] ביאת המשיח מיט קיבוץ גלויות מיט בנין בית המקדש^{כט}. די ענינים, און נאָך אַזעלכע ענינים, אויף דעם אַרויף ווייסט מען נישט, און אויף וואָס פֿאַר אַן 'אופן', וואָס פֿאַר אַ 'סדר'. אָבער 'דאָס' זאָגט ער אַ כלל, דאָס מוז זיין [שיעשו ישראל תשובה]. אַן דעם איז נישט פֿאַרהאַנדן [ענין הגאולה].

^{כב} כן כתב הרמב"ם שם באותו קטע עצמו (מלכים יב, ב), ובשאר מקומות. וז"ל שם : אמרו חכמים (ברכות לד:) אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכויות בלבד. יראה מפשוטן של דברי הנביאים שבתחילת ימות המשיח תהיה מלחמת גוג ומגוג ושקודם מלחמת גוג ומגוג נביא ילשר ישראל ולהכין לבם וכו', ואינו בא לא לטמא הטהור ולא לטהר הטמא וכו', אלא לשום שלום בעולם וכו'. וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו, שדברים סתומין הן אצל הנביאים, גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו אלא לפי הכרע הפסוקים וכו'. ועל כל פנים אין 'סדר' הויית דברים אלו ולא דקדוקיהן עיקר בדת, ולעולם לא יתעסק אדם בדברי ההגדות ולא יאריך במדרשות האמורים בענינים אלו וכיוצא בהן ולא ישימש עיקר, שאין מביאין לא ליד יראה ולא לאדי אהבה, וכן לא יחשב הקצין וכו', אלא יחכה ויאמין בכלל הדבר כמו שבארנו. וברמב"ם הלכות מלכים (יא, ד): אל יעלה בדעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחיה מתים וכיוצא בדברים אלו, אין הדבר כך וכו'. ועיקר הדברים ככה הן, שהתורה הזאת חקיה ומשפטיה לעולם ולעולמי עולמים ואין מוסיפין עליהן ולא גורעין מהם, ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכופ כל ישראל לילך בה ולחזק בַּדָּקָה, וילחם מלחמת ה' הרי זה בחזקת שהוא משיח. אם עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל, הרי זה משיח בודאי, ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד, שנאמר (צפניה ג, ט) כִּי אֶזְאָהֶפֶק אֶל עַמִּים שֹׁפֵה בְּרוּרָה לְקָרָא כָּלֶם בְּשֵׁם ה' לְעִבְדוֹ שֶׁכֶּם אֶחָד.

וברמב"ם הלכות תשובה (ו, ה): כל הנביאים כולן צוו על התשובה, ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין, שנאמר (נצבים ל, א-א) וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְשָׁבַת עַד ה' אֶלְלִיךָ וגו' וְשָׁבַת ה' אֶלְלִיךָ נָאָה שְׁבוּתָךְ וגו'. עוד שם (ט, ב): שאותו המלך שיעמוד מזרע דוד, בעל חכמה יהיה יתר משלמה, ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו, ולפיכך ילמד כל העם ויורה אותם דרך ה', ויבואו כל הגוים לשמועו וכו'. [ועיין מה שהאריך רבינו ביואל משה (א, לז-מח. ועוד) בבאור דברי הרמב"ם].

^{כט} עיין ויראל משה (א, נ).

דאָס איז דער ערשטער סימן, אַז ער [משיח] וועט זיין אַ קדוש אַלקים, ער רעכנט אויס [הרמב"ם] ווי גרויס ער ברויך צו זיין, מער נביא [מכל הנביאים], קרוב למשה רבינו, ער וועט זיין מער פון אלעמען, פון די גרעסטע נביאים, און פון די גרעסטע חכמה פון אלעמען, רעכנט ער אויס [אז] אלע אומות וועלן בטל ווערן [לפני חמתו], און ער וועט אַריינברענגען כל ישראל וועלן מקבל זיין די תורה הקדושה. [ווייל] אַן דעם איז נישט פאַרהאַנדן.

רס

אין ספר היד זאָגט ער עס בקיצור, אַז מען וועט מקיים זיין כל התורה כולה. און אין פירוש המשניות (סנהדרין פרק י, א) זאָגט ער עס מער באריכות נאָך, ווי גרויס ער וועט זיין.

[על כל פנים] "דאָס" - זאָגט ער - מוז זיין. אַן דעם איז נישטאָ וואָס צו רעדן.

רסא

[אַבער] דאָס פאַרגעסן זיי [המסיתים ומדיחים], דאָס זענען זיי גאָרנישט מודה [שכן מבואר ברמב"ם שאי אפשר לגאולה בלא תשובה, וששמירת הדת בכל העם הוא מסימני מלך המשיח], דאָס לאָזן זיי איבער [=שמדלגים זאת].

זיי כאַפּן נאָר אַרויס 'ווערטער' וואָס ס'טויג פאַר 'זיין'.

[אַבער] דאָס איז דער אמת [שאי אפשר לגאולה אלא בתשובה וששמירת התורה].

רסב

ישוב קושיא ה (באופן ב)

והתחלת ישוב קושיא ח - בבאור מאמר קרח: כי כל העדה בלם קדשים

סברת קרח היתה שכבר יהיה כמו לעתיד, אבל ידע שא"א לזכות לענינים דלעתיד בלא שמירת התורה בדרך הקדושה, ולכן בתחלת דבריו הוצרך להקדים הקדמה כי כל העדה בלם קדשים ובתוכם ה', כי רק באופן זה שייך שתהיה הגאולה

קרח האָט דאָך געוואָלט זיין דעם וואָס ס'וועט זיין לעתיד, ער האָט דאָך געוואָלט "שוין" [שיהיו הלויים כהנים. אבל זה ידע היטב כי אי אפשר לזכות לגאולה העתידה אלא ע"י קדושה וטהרה ומעשים טובים, ולכן] האָט ער געלייגט אַן "הקדמה", [כין] כל העדה בלם קדשים ובתוכם ה'.

[נאָר אזוי] קען זיין דעם וואָס ס'וועט זיין לעתיד. [צי לענין שיהיו] כולם כהנים, אַזוי ווי איך האָב פריער געזאָגט (באות ר). צי בפשטות ווי דער אר"י הקדוש זאָגט [שיהיו] כהנים לויים [ולויים כהנים. אבל עכ"פ] ער האָט געזאָגט ס'קאָן שוין האַלטן דאָרטן [במצב דלעתיד], ווייל זיי זענען [כולם] 'קדושים'.

רסג

ס'איז דעמאָלט נישט געווען קיין עוברי עבירה בימיו, ס'איז נישט געווען. [ועל כן שפיר אמר כי כל העדה בלם קדשים, וכמו שפירש"י] כולם שמעו בסיני אנכי ולא יהיה לך. דאָס איז אַן "הקדמה" [לשיטתו, ווייל] "אַן דעם" איז נישטאָ וואָס צו שמועסן, קאָן מען זיך נישט טועה זיין אַז ס'איז דער זמן פון "לעתיד", ס'איז נישטאָ קיין מקום לטעות אויף דעם. דאָס איז די הקדמה.

רסד

הקדמה להמשך ישוב קושיא ח

בביאור מאמר דוד המלך: אַרומק' ה' כי דליתני ולא שמחת איבי לי

דוד המלך האָט דאָך אַרויסגעקוקט [על הגאולה].

רסה

בב"ח הביא שגשאל על ברכת וְלִירוּשָׁלַם עִירָךְ, דסמוך לחתימה אומרים וְכָסָא דְדוּד עֲבָדָךְ
מְהֵרָה לְתוֹכָהּ תְּכִין, דלכאורה אין לזה שייכות עם החתימה של בונה, וְלִירוּשָׁלַם

אָזוּי ווי דער בב"ח זאָגט^ל, [אויף דעם] מ'איז מתפלל [בברכת ולירושלים עירך, סמוך
לחתימה] מעין החתימה, וְלִירוּשָׁלַם עִירָךְ וכו' וְכָסָא דְדוּד עֲבָדָךְ [מְהֵרָה לְתוֹכָהּ תְּכִין, בְּרוּךְ
אָתָּה ה' בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם]. [דלכאורה קשה] ס'איז נישט מעין החתימה [סמוך לחתימה].

רסו

והשיב הב"ח דכסא דוד ובנין בית המקדש הוא ענין אחד עם בנין ירושלים,
כי בקשתינו היא רק על ירושלים כזה שנבנה בדרך הקדושה עד שראויה לכונן בה כסא דוד

זאָגט דער בב"ח [לתרץ כי באמת] ס'איז איינס, [ירושלים עם כסא דוד].

[ווייל] אונז זעמיר מתפלל אויף אָזא "ירושלים" ס'זאָל זיין [דערין] "קדושה", אָז
"דוד המלך" זאל קענען זיין דערינען מלך. טאָמער אָז נישט, אויף קיין "אנדערע
ירושלים" בעט מיר אונז ניטאָמאָל. אָזוּי זאָגט דער בב"ח.

רסז

אונז זעמיר נישט מתפלל אויף אָזא ירושלים וואָס ס'איז נישט [ראוי] פֿאַר דוד
המלך ער זאָל זיין מלך, [נאָר] אָז ס'איז אָזא מלכות קדושה אָז ס'איז פֿאַר דוד המלך,
אויף דעם זעמיר מתפלל.

דאָס איז מעין החתימה, דער [ענין הסמוך לחתימה] וְכָסָא דְדוּד עֲבָדָךְ, קער צו די
תפילה פון [די פתיחה] וְלִירוּשָׁלַם עִירָךְ בְּרַחֲמִים תִּשׁוּב, [וכן לסיום הברכה בְּרוּךְ אָתָּה ה']

^ל בב"ח (א"ח קיח, ב) כתב וז"ל: שאלני מה"ר שבתי סגי נהור נר"ו, למנהג אשכנז שאומרים בברכת בונה
ירושלים ובונה אותה בקרוב בימינו בנין עולם וכסא דוד מהרה בתוכה תכין ברוך אתה ה' בונה ירושלים, דלא
הוה כדקיימא לן כשמואל בפרק ערבי פסחים (קד) דצריך מעין חתימה סמוך לחתימה. ונוסח ספרדי שכתוב בו
וכסא דוד וכו' קודם ובנה אותה וכו', נראה יותר מתוקן.

והשבתי דאם אינה מעין חתימה א"כ אינה נמי מעין פתיחה, ולא טעו בה בני כי רב כל שכן רבותינו ז"ל
גדולי ארץ אשכנז. אבל האמת יורה דרכו, שבקשת וכסא דוד מהרה בתוכה תכין הוא מעין ברכה זו שמבקשים
שיבנה ירושלים בקרוב, כדי שסא דוד במהרה בתוך ירושלים תכין, כלומר שאין שאלתינו כי אם לצורך גבוה,
כי אין כסא ה' שלם אלא כשכסא דוד על מכונו בירושלים. ועוד בדשאלתינו וכסא דוד מהרה בתוכה תכין, הרי
בקשתינו ג"כ על ירושלים שיכונן בתוכה כסא דוד, והוה מעין חתימה. וזה גם כן טעם הפתיחה ולירושלים
עירך ברחמים תשוב, לא לצורך עצמינו, אלא כדי להעלות השכינה בתוכה מן הגלות, וזהו שאומרים ותשכון
בתוכה כאשר דברת. ואחר כך ובנה אותה בקרוב וכו', כדי שסא דוד מהרה בתוכה תכין.

עוד נראה דשאלת וכסא דוד וכו' היא שאלת בנין ירושלים ממש, והוא דבפרק ב' דמגילה (יז:) איתא, וכיון
שנבנית ירושלים בא דוד, שנאמר (הושע ג, ה) אחר יִשְׁבּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל ויבקשו את ה' אֱלֹהֵיהֶם וְאֵת דְּדוּד מְלָכָם
וּפְתוּדוֹ אֶל ה' וְאֵל טוֹבוֹ בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים, ופירש רש"י אחר שישבו לבית המקדש ובקשו את הקב"ה ואת דוד
מלכם עכ"ל ... דאשר יבנה אותה הוא יתעלה בעצמו בקרוב וכו', הוא כולל בנין העיר ובנין הבית 'בכלל',
ואח"כ שואל 'בפרט' וְכָסָא דְדוּד מְהֵרָה לְתוֹכָהּ תְּכִין, שיהא בונה כסא דוד שיהא מוכן כשיבוא דוד לישב על
כסאו, ואם כן כל זה דייקני בנין בית המקדש ובנין כסא דוד הוא מעין בנין ירושלים ממש, שהרי בית המקדש
וכסא דוד הכל הוא נבנה בתוך ירושלים, וגם יש להם שייכות אל ירושלים, כי הלא הבונה עיר שתהיה עיר
ממלכה אליו, הנה הכרח הוא שיבנה בתוכה בית קדוש לתפילה ולעבודה לפניו יתברך, גם צריך הוא לבנות בית
מיהא נקרא בית המלך ובתוכו כסא מלכותו שישב המלך עליו לרון עמו. ובעל כרחינו צריכין אנהו לפרש כך,
דאם לא כן מה ענין כסא דוד לבנין ירושלים.

נמשך מזה שכל שאלתינו בברכת ירושלים הוא בבנין ירושלים והגלוה לְבָנֵינוּ, וזהו אמרנו וְלִירוּשָׁלַם
עִירָךְ בְּרַחֲמִים תִּשׁוּב לבנוה, וְתִשְׁכַּן בְּתוֹכָהּ פֶּאֶשֶׁר דְּבַרְתָּ וְהוּא תִשְׁכַּן בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, ויבנה אותה
בְּקֶרֶב וכו' והוא שיהא בונה אותה הוא יתעלה בעצמו בקרוב וכו', הוא כולל בנין העיר ובנין הבית 'בכלל',
ואח"כ שואל 'בפרט' וְכָסָא דְדוּד מְהֵרָה לְתוֹכָהּ תְּכִין, שיהא בונה כסא דוד שיהא מוכן כשיבוא דוד לישב על
כסאו, ואם כן כל זה דייקני בנין בית המקדש ובנין כסא דוד הוא מעין בנין ירושלים ממש, שהרי בית המקדש
וכסא דוד הכל הוא נבנה בתוך ירושלים, וגם יש להם שייכות אל ירושלים, כי הלא הבונה עיר שתהיה עיר
ממלכה אליו, הנה הכרח הוא שיבנה בתוכה בית קדוש לתפילה ולעבודה לפניו יתברך, גם צריך הוא לבנות בית
מיהא נקרא בית המלך ובתוכו כסא מלכותו שישב המלך עליו לרון עמו. ובעל כרחינו צריכין אנהו לפרש כך,
דאם לא כן מה ענין כסא דוד לבנין ירושלים.

בונה ירושלים]. אזוי זאגט דער ב"ח דארטן להלכה, אויף דעם וואָס מ'פרעגט די קשיא ס'איז נישט מעין החתימה, מ'איז מפלפל אויפן לשון אַז ס'מוז זיין חתימה מעין הפתיחה. - אזוי זאגט דער ב"ח.

רסח

המשך ישוב קושיא ח

בביאור מאמר דוד המלך: אַרוממך ה' כי דליתני ולא שמחת איבי לי

כששמע דוד שקרח אמר כי כל העדה בלם קדשים ובתוכם ה', היינו שאף שנחלק על משה רבינו עכ"ל גם הוא ידע שאי אפשר להיות גאולה רק באופן שכל העדה קדושים ובתוכם ה', זה היה לו לנחמה ושמחה גדולה שמושרש ענין זה ויודעים בני ישראל שלא להתפתות בגאולת שוא של ס"מ, ולכן התחיל לנגן בכינורו אַרוממך ה' כי דליתני בתקות הגאולה, ולא שמחת איבי לי, שבגאולה באופן כזה אין להסתרא אחרת חלק בה.

דוד המלך האָט געהערט, - ס'איז נאָכנישט געווען דעמאָלטס בעווננו הרבים וואָס ס'איז היינט, - [כי] אפילו ביי קרח'ן, אפילו ווען ער האָט געקריגט, אָבער דאָס האָט ער געלייגט אַן "הקדמה", אַז ס'מוז זיין [כל העדה בלם קדשים, לזכות לענין דלעתיד]. [וכששמע זאת דוד המלך] איז ער זייער צופרידן געווען, [ווייל] אזוי אַרום קען ער קומען [לישב על כסאו בירושלים], אַז ס'וועט זיין כל העדה בלם קדשים ובתוכם ה'. אַז נישט, [אם חושבין שיש גאולה באופן אחר], איז אַ פגם, כאַפּט זיך אַרויף דער ס"מ [בגאולה כזה, ומעכב את הגאולה האמיתית ח"ו].

[ולכן] אַז ער האָט געהערט [שאמר קרח] כי כל העדה בלם קדשים, התחיל מנגן בכינור אַרוממך ה' וגו' ולא שמחת איבי לי [שהאיבים לא יהיה להם חלק בשמחת הגאולה]. [ווייל] אויף דעם אופן, אַז מ'קלערט נישט אַנדערש, [נאָר] איינפאָך אַז מ'איז נאָר פעסט ביי דער אמונה חזקה, און מ'קלערט נישט אַנדערש, [אלא יודעים באמונה חזקה] אַז ירושלים קען נאָר זיין - בנין ירושלים - [באופן] אַז ס'איז ראוי פאַר "דוד המלך" [למלוך בתוכה], און ס'איז כל העדה בלם קדשים ובתוכם ה', [ס'איז] אַין פּרָך ואַין יוצאת וַאֲיִן צוֹחָה בְּרַחֲבֵיתָנוּ [תהלים קמד, יד], אַז ס'איז נישטאָ דאָס אַלעס [הטעותים וההדחות שישנם כהיום]. דעמאָלטס קאָן נאָר זיין [הגאולה], אַז מ'איז ביי דעם פעסט. אויף דעם קוקט אַרויס דוד המלך, אויף 'די' דיבורים.

רסט

יהיה איך שיהיה, וואָס ס'טוט זיך [נאָר אַלץ בענין הגאולה, אבל אם יודעין מן זה הכלל, אַז הרי] דאָס איבריגע פאַרלאָזט ער זיך שוין [דוד המלך] אַז דער בורא כל עולמים וועט אַלעס אויסגראָדן.

אָבער פון "דעם יסוד" טאָר מען זיך נישט רירן, דעמאָלטס גייט מען לְבַטַח דְּרַכּוּלָא. [און] אַז נישט, פאַלט מען אַריין [בדרכים מוטעים שהם נגד האמונה].

רע

דאָס קאָן זיין האָט דער מדרש דאָ מרמז געווען.

אַז דוד המלך האָט געהערט די דיבורים [שקרח ידע כי רק כשכל העדה כולם קדושים ובתוכם ה', שייך ענין הגאולה דלעתיד], דאָס איז ביי אים געווען אַ גרויסע נחמה, האָט ער מנגן געווען בכינורו אַרוממך ה', אויף אַזא אופן [קען זיין] כי דליתני ולא שמחת איבי לי, וועט מען זוכה זיין צו זען דעם זמן [של צמח בית דוד, כשהוא באופן אז ס'איז] כי כל העדה בלם קדשים ובתוכם ה'.

רעא

ברכת הקודש

דער בורא כל עולמים זאל אונז נאך העלפן: שְׁמַחְנוּ פִּימוֹת עֲנִיתָנוּ. אַזוי ווי מ'האָב מיר זיך "מיטגעפלאַגט מיט די אַלע נסיונות", מיט "אַזאַ שווער דור", מיט'ן "שווערסטן מצב". זאל מיר נאך זוכה זיין צו זען בישועת כל ישראל ושמחתן, ובשמחת ציון וירושלים "מתוך נחת".

מ'זאל מיר אמת'דיג תשובה טון פאַר'ן בורא כל עולמים. (אמן)
בעווננו הרבים, מ'זעמיר מלא עונות ופשעים. דאָס איז גורם נעבעך [כל אלו הנסיונות והסמיות עינים. כין ווען נישט, העט מען געהאט אן אנדערן כח, העט מען געהאט סייעתא דשמיא מ'זאל מונע זיין אזעלכע ענינים פונעם כלל ישראל.
וואָס זאל מיר אָבער טאָן, עֲוֹנוֹתֵינוּ הָטוּ אֶת אֱלֹהִים, ס'איז "חֲשָׁכוּ עֵינֵינוּ" (עיין לעיל אות קמג-קנא), מ'גייט אַרום מיט "סמיות עינים".

דער בורא כל עולמים זאל העלפן:
מ'זאל מיר זוכה זיין צו טאָן תשובה שלימה.
דבוק זיין אין הקדוש ברוך הוא, אין דער אמונה הקדושה, אין די תורה הקדושה.
מ'זאל מיר במהרה זוכה זיין צו זען [די גאולה] באמת ומתוך נחת ושמחה.
מ'זאל מיר ניצול ווערן מכל צרה וצוקה.
דער בורא כל עולמים זאל רחמנות האָבן אויף אידישע נפשות, און אויף אידישע גופים, מ'זאל נישט הערן קיין פֿרֶץ וצִוָּחָה.
וואָס מ'ווייל טאָן, זאל מען טאָן מן השמים, נישט דורך די אומות^{לב}. [וכדכתיב] (שמואל ב' כד, יד) נִפְלָה נָא בְּיַד ה' כִּי רַבִּים רַחֲמָיו וּבְיַד אָדָם אֵל אֶפְלָה.

דער אייבירשטער זאל העלפן:
מ'זאל מיר אָפּגעהיטן ווערן מכל צרה וצוקה.
ס'זאל נישט שאַדטן דאָס "עזות וחציפות" [במה שמתחזקים אלו הרשעים] חלילה וייטער אויף "מלחמות", און אויף "צרות" [וגזירות נגד הדת].
מ'זאל מיר ניצול ווערן פון "מלחמות" און פון "צרות" און פון "אַלעם שלעכטן".
מ'זאל מיר זוכה זיין צו דערלעבן צו זען די גאולה, כנחת ובשמחה בקדושה ובטהרה, בהתרוםמות קרן התורה וישראל ובהתגלות כבוד שמים עלינו, במהרה בימינו אמן.

^{לב} עיין בס"ג בהעלותך (אות קלה) וס"ג שלח (אות קנה), ועוד.

